

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

ערש"ק פרשת וישלח תשע"ג שנה ב' גליון 69
לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,
ניתן לקבל את העלון במייל chagitben@neto.net.il

הנושא: ביאורי אנדרת רבה בר בר חנה (ב"ב עג. עד:)

וטובות, אבל בעולם הבא אין בו רק טוב. ותיירץ בשם המגיד מבראד, דכללא הוא דמפי העליון לא תצא הרעות, ואין דבר רע בא מהקדוש ברוך הוא, והכל הוא לטובה, אלא שהאדם קצר ראות הוא ואינו מבין, ונדמה לו כאילו הוא רע, רק אחד היה נחום איש גם זו שהכיר והאמין שכל מה דעביד רחמנא לטב עביד (תענית כא.), אבל לעתיד תפקחנה עינינו ויתגלה לנו כי כל הרע שעבר עלינו, הכל היה לטובה. וזו כוונת הגמרא: "בעולם הזה על בשורות רעות מברך דין האמת", בחושבו שזה לרעה, אבל לעולם הבא "כולו הטוב והמטיב" יתגלה לנו שעל הכל אפילו על הרעות צריכים היינו לברך הטוב והמטיב, מפני שהיו לטובתנו.

אולם ממשך רבה בר בר חנה אחר שלימדנו כי כל הצרות הניתכות על ראשו של היהודי הם חסד ורחמים, הוא מוסיף ומלמד אותנו כיצד לבטל את אותן צרות, ולכך ממשך ואומר: "ומחנין ליה באלוותא דחקיק עליה: אהיה אשר אהיה ה' צבאות אמן אמן סלה, ונייח".

הקב"ה אומר למשה רבינו בפרשת שמות: "ויאמר אלהים אל משה, אהיה אשר אהיה, ויאמר כה תאמר לבני ישראל, אהיה שלחני אליכם". ומפרש רש"י: "אהיה אשר אהיה", אהיה עמם בצרה זאת אשר אהיה עמם בשעבוד שאר מלכויות. כלומר, שם "אהיה" מלמד על השתתפות צער השכינה בצערם של עם ישראל. וכל זמן שישראל בגלות גם השכינה הקדושה נמצאת בגלות עמם ומצטערת עמם, וכמאמר הפסוק (תהילים צ"א, ט"ו): "עמו אנכי בצרה". וכן דרשו חז"ל (סנהדרין מו.) בשעה שאדם מצטער, שכינה מה לשון אומרת? קלני מראשי קלני מזרועי. עד שאנו קטני ההשגה איננו יכולים לשער את גודל צערה, וכפי שאמר המגיד אל הבית יוסף, שאלמלי היו בני אדם יודעים את גודל צערא דשכינתא דאיהו בגלותא, לא היו יכולים לסבול את הצער.

וכמו שמצינו שר' חיים מוולוז'ין בספרו נפש החיים (שער ב' פרק י"א) מקשה כיצד פועלת התפילה וז"ל: "ואף דהלכתא גמירא לה בש"ס, שהיחיד רשאי לחדש דבר בתפילתו על צרכי עצמו וצערו בכל ברכה לפי ענינה... לא זו הדרך הנכונה לישרים בלבותם. כי

בתחילת פרק המוכר את הספינה, יש בו את אחת מן הסוגיות הקשות והקדושות שבש"ס, שגם בלימוד ראשוני ברור מעל כל ספק שטמון בו "עומק לפנים מעומק", רובד פנימי עמוק ביסודו, מורכב בשורשו, דברים הרחוקים מתפיסה של בן זמננו, שכן רחוקים אנו שנות אור מדברי חז"ל ומעומק כוונתם.

ובאתי אני הקטן עפר אני תחת כפות רגליהם של צדיקי הדורות, אחר בקשת סליחה ומחילה, ובהודעה מראש כי כלל אינני מתיימר לרדת לעומקם של חז"ל ולהסבר דבריהם, אלא תורה היא וללמוד אני צריך, ואם הגמרא ראתה צורך לספר מעשים אלו, מוכח מכך שיש להבינם גם בדרך משל, ושכוונת חכמים היתה ללמדנו בהם ענייני מוסר ויראת שמים, ולכן אתן חלקי בהבנת חלק מאגדותיו התמוהות של רבה בר בר חנה.

האגדה הראשונה:

אמר רבה בר בר חנה: כשירדתי לים ראיתי גל שבא להטביע את הספינה. בראש הגל ראיתי מלאך שנראה כמו אש לבנה. פגעתו בו באלות שעליה היה כתוב 'אהיה אשר אהיה ה' צבאות אמן, אמן, סלה. והגל נח.

ויש לפרש, כי בא לרמז בזה על צרותיהם של ישראל, שכן הגל שבא בסערה להטביע את הספינה, רומז על הצרות הניתכות על ראשו של היהודי הרוצים להטביעו, אולם בראש הגל עומד לו מלאך הנראה כמו אש לבנה, ולבן הוא בחינת חסד (תיקוני הזוהר תיקון ע' דף קכז.), להורות, כי כל צרה אשר על פניה נראית כהיזק וכחורבן, אולם האמת היא שטמון בה חסד ורחמים.

וכמו שכתב הצ"ח (פסחים נ.) לבאר את דברי הגמרא שם: "אמר רבי אחא בר חנינא: לא כעולם הזה העולם הבא העולם הזה על בשורות טובות אומר ברוך הטוב והמטיב ועל בשורות רעות אומר ברוך דין האמת לעולם הבא כולו הטוב והמטיב".

והקשה הצ"ח: איך שייך לא כעוה"ז עוה"ב, הלא בענין הברכות אין הפרש, על הטובות גם בזמן הזה מברך הטוב והמטיב, אלא שבעולם הזה יש רעות, ולעולם הבא לא יהיה רע כלל. ואם כן היה לו לומר לא כעולם הזה עוה"ב, עולם הזה יש בו רעות

באמת יפלא איך שייך לבקש להתחנן כלל לפניו יתברך שמו, להסיר מעליו צערו ויסוריו. כמו בענין רפואת הגוף, הרופא משקוהו סמנים חריפים או אם הרופא מוכרח אף גם לחתוך אבר אחד לגמרי שלא יתפשט ארס החולי יותר. האם יתחנן אליו החולה שלא ישקוהו הסמנים או שלא יחתוך האבר?! הלא החולה עצמו שוכרו לכך. כן איך ישפוך שיח לפניו יתברך שמו להסיר מעליו היסורים, הלא המה רטיה וסמא דחיי לכפר עונותיו. כאמרם ז"ל (שבת נה.) 'אין יסורים בלא עון', ואם לא אפוא, נפש החוטאת במה תתכפר?!

הנפש החיים מבין, שכשם שחולה לא יבקש מרופא להמנע מלטפל בו למרות יסורי הטיפול, מכיוון שלולא הטיפול יהיה המצב גרוע יותר, כך, לכאורה, לא שייך לבקש מהקב"ה להימנע מלייסר אותו, מכיוון שלולא היסורים מצבו הנצחי יהיה גרוע יותר, והוא יאבד ח"ו את עולמו. אם כך, יש לברר: א] כיצד מעיזים אנו לבקש? ב] מה מועילה הבקשה נגד חשבונות שמים?

ומתוך: "אמנם תכלית הכוונה, צריכה שתהיה רק צורך גבוה. כי במקום שיש חילול שמו יתברך כגון צרת כלל ישראל, באמור עם ה' אלה והמה מוכים ומעונים, מחויבים לבקש ולשפוך שיח לפניו יתברך שמו על חילול שמו יתברך, ואך למען שמו יעשה.

וגם היחיד על צערו, אף אם אין חילול ה' בדבר, יש מקום גם כן לבקש לפניו יתברך על גודל הצער של מעלה בזמן שהאדם שרוי בצער למטה. כאמרם ז"ל במשנה פרק ו' דסנהדרין 'אמר רבי מאיר בזמן שהאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת קלני מראשי קלני מזרועי...!'

ובדרשת ר' חיים מוולוז'ין לראש השנה הוסיף: "אם היינו מכוונים בכל התפילות והבקשות רק על צער השכינה כביכול, היינו זוכים להיות נענים על ענין בקשתינו, ולהגאל בגאולה שלמה".

כלומר, האנשים שהם הדרגה "ישרים בליבותם", מבינים שכל מה שקורה להם נעשה לפי חשבון מדוקדק, בשיתוף רחמים גדולים, ואם כן כיצד הם מבקשים שתבטל מהם אותה צרה? לכן צריך לבקש רק על צער השכינה וגילוי מלכותו. וכ"כ בספרו רוח חיים (אבות ג', ב').

זו גם עצתו של רבה בר בר חנה, כיצד לבטל את הגל מלהטביע את הספינה, את הצרה הבאה על היהודי, על ידי האלה שחקוק עליה השם "אהיה אשר אהיה", היינו להתפלל ולבקש על צער השכינה המצטערת בצערם של ישראל.

האגדה השניה:

אמר רבה, סיפרו לי יורדי הים: בין גל לגל יש ג' מאות פרסאות וכן גובה הגל שלש מאות פרסאות.

פעם אחת כשהיינו על הים, הגל הגביה אותנו עד שיכולנו לראות את מקום מושבו של כוכב קטן, והיה נדמה לי ששטחו הוא שטח זריעת ארבעים סאה חרדל, ואם היה הגל מגביה אותנו יותר, היינו נשרפים מחומו של הכוכב. וצעק הגל לחברו: חברי, האם השארת משהו בעולם שעדיין לא שטפת, בכדי שאוכל אני לשוטפו ולאבדו? א"ל [הגל הראשון לחברו]: צא

ולמד מכאן את גבורתו של הקב"ה, שלמרות כוחי [גובה ועוצמה] איני יכול לעבור את חול הים [קו החוף] אפילו כמלוא רוחב חוט.

ישנו פתגם ידוע של הבעל שם טוב הקדוש, כי עם ישראל נמשלו לכוכבים, כי מה כוכב כשאתה עומד למטה הוא נראה לך קטן מאוד, אולם כשאתה עולה לשמים הרי שהוא גדול ואף יותר מכדור הארץ, כך היהודי גם מי שנראה לנו כאן בעולם קטן, אולם בשמים הוא גדול ומאיר באור יקרות.

לפי זה יש לפרש את ענין ה"גלים" שרומזים על הצרות הבאות על עם ישראל, אותם שלוחי השטן הרוצים להזיק ליהודים ולצערם, כשהם עולים לגובה הם רואים למולם כוכב קטן, את אותו יהודי קטן, שלכאורה אין בו הרבה מצוות ומעשים טובים, אולם דרשו חז"ל בברכות (נז.) על הפסוק (שיר השירים ד', ג') "כפלה הרימון רקתך", מאי רקתך? אפילו ריקנין שבך מלאים מצות כרימון. ולכן אילו היה הגל מגביה אותם עוד, היו נשרפים מחומו של הכוכב, מגודל קדושתו של אותו יהודי קטן.

ולכך ממשיכה האגדה ואומרת, כי אין הגלים יכולים לשטוף את העולם, על אף גודלם וחוזקם מחמת חול הים שעומד בפרץ, וישראל נמשלו לחול הים, שאף היהודים הפשוטים שהם שוים לחול הים, גם הם בכוחם להגן ולהציל את עם ישראל.

האגדה השלישית:

אמר רבה, ראיתי: את הורמין בן לילית [שם של שד] שהוא רץ על היקף חומת העיר מחוזה. במקביל אליו, רכב פרש [לתומן] על בהמה תחתית החומה, ולא הצליח [השד] להשיגו ולהזיקו. פעם אחת, היו שתי פרדות קשורות כל אחת לחוד באוכף, ושתייהן עמדו על שני גשרים של נהר דרונגג [והיו הגשרים רחוקים זה מזה] והיה השד קופץ מפרדה זו לפרדה זו. [השד] החזיק בידו שתי כוסות יין ותו"כ קפיצה היה מרוקן כוס לחברתה, ואפילו טיפה אחת של יין לא נטפה לארץ. ואותו היום היתה סערה [ואעפ"כ לא נפלה טיפה ארצה] עד ששמעו במלכות השדים והרגוהו [כי אין דרכו של שד להראות כוחותיו, לפי פירוש ראשון ברשב"ם. ולפי פירוש שני, הקיסר הרגו כי חשש שיקח ממנו את מלכותו].

ויש לפרש, הגמרא בסנהדרין (לט.) אומרת כי חלקו העליון של גוף האדם (המכיל את אברי הדיבור והמחשבה) הוא חלק האלוקי שבו. ואילו חלקו התחתון הוא רשותו של הורמין. כמו כן אודות השידה לילית מובא בזה"ק (פרשת ויקרא דף יט.) שהיא מפתה את הגברים לעסוק בתענוגות אסורים.

נמצא ש"הורמין בן לילית" הוא שילוב של שתי טומאות, הורמין כנגד מקום האכילה. ולילית כנגד פגם בעריות. והנה כתב השלי"ה הקדוש (שער האותיות אות ק), שלאחר שנשא אישה והוצרך לעזוב את רבו מוה"ר שלמה ז"ל (הוא רבינו שלמה בר יהודה לייבוש, המכונה מהר"ש מלובלין, שהיה תלמידו של הגה"ק רבי שלמה לוריא זצוק"ל) אמר לו רבו בזה הלשון: קדש עצמך בשני עניינים אלו, בקדושת המאכל ובקדושת הזיווג, והתקדש במאוד בקדושתם. ע"כ. נמצא כי עיקר המלחמה בעניני קדושה הם בשני

דברים אלו אכילה וברית קודש, לכך אותה שידה מנסה הן "הורמין" לפגום באכילה והן "לילית" להכשיל בעריות.

אולם שתי תאוות אלו, כיון שתאוות גשמיות לא יוצא מהן דבר, ולא מגיעים מהם לשמחה וסיפוק, לפיכך, הבהמות העומדות לשימוש של הורמין, הן פרדות שאינן מולידות, ויש לו שתיים, האחת מסמלת את הרדיפה אחר תאוות האכילה, והשניה מסמלת את הרדיפה אחר תאוות עריות. והכל הגיעה מחמת חטא עץ הדעת שגפן היה, וזה נרמז בכוסות היין.

אולם אותו שד לא הצליח להשיג את הפרש הרוכב על הסוס, הוא משל לתלמיד חכם, כי מצינו בעירובין (נד:) שתלמידי חכמים נקראים "רוכבי אתונות". יעו"ש. ונקראו כן משום שדומים הם לרוכב השולט על סוסו, כי נשמתם שולטת על גופם. והשד לא הצליח לפגוע בפרש ולהכשילו בעבירה, מחמת החומה היא התורה הקדושה, המצילה את האדם מן התאוות הרעות, ועוזרת לו לשלוט על גופו ותאוותיו.

הגאון רבי ירוחם המשגיח של מיר, הגיע פעם לעיירה מסוימת, אנשי העירה שראו את המשגיח המפורסם ושמעו על שיחותיו המאלפות, ביקשו ממנו אם יועיל בטובו למסור שיחה גם לאנשי עיירה. בתחילה סירב המשגיח, אבל אחר שהפצירו בו הסכים, ונקבע לחמש אחר הצהריים שתימסר השיחה המוסרית מפי המשגיח.

בשעה חמש אחר הצהריים בית הכנסת היה מלא מפה לפה, אפילו על חלונות בית הכנסת עמדו אנשים, וכולם חיכו וציפו לשיחתו של המשגיח רבי ירוחם.

רבי ירוחם החל בדבריו והאנשים החלו לעזוב את המקום, החצר התרוקנה והמצטופפים בחלון מצאו מקומות ישיבה, ואף אלו התדלדלו והלכו עד שהאורח הדגול נשאר כמעט לבדו בבית הכנסת.

דברי המוסר שאמר המשגיח לא מצאו חן בעיניהם, ולכן הם קמו והלכו.

ביקש רבי ירוחם להבין, מדוע בני ישיבתו, שהם נעלים מאותם בני עיירה, כמהים לשמוע ביקורת נוקבת עשרת מונים, ואילו אנשי העיירה אטמו אוזניהם מביקורת מתונה?

והסביר רבי ירוחם על ידי משל, כשהגיעו הפולשים הספרדים ליבשת אמריקה, הביאו עמם סוסים, הילידים האינדיאנים לא ראו מעודם פרש רוכב על סוס, וכשיצאו הפולשים ללחום בהם – ראו מולם מפלצות נוראות, פלוגה של מפלצות אימתניות. מחציה ולמטה – מהלכת על ארבע, וחציה העליון – דמות אדם לה. מבוהלים נמלטו על נפשם ונפוצו לכל רוח, וכך נחלו הספרדים נצחון מוחץ. רק מאוחר יותר, מאוחר מדי... ראו הילידים שהחיה המשונה נעצרת, חציה האנושי מחליק מעליה, והיא נפרדת לשניים. לסוס ולרוכבו... זהו המשל.

ועתה לנמשל, בישיבה הקדושה משרישים את ההכרה, שהגוף וכוחותיו אינם האדם. "האדם" הוא הנשמה והגוף אינו אלא ה"סוס" שהאדם רוכב עליו.

אבל אותם יהודים כשרים מן העיירה טעו לחשוב, שהאדם וסוסו אחד הם. מפלצת מורכבת שכזאת. גם הגוף ורצונותיו הם ה"אני". לפיכך כאשר הוכחתי אותם והצלפתי עם השוט כדי לכיין את הסוס לדרך הישר, הם חשבו שאני מצליף ב"אדם" ולכן קמו ועזבו.

האגדה הרביעית:

אמר רבה, ראיתי: ראם בן יומו וגודלו כהר תבור וכמה גודלו של הר תבור? ארבע פרסאות. אורך צווארו [של הראם] שלוש פרסאות. מקום הנחת ראשו [כשהוא שוכב על הקרקע] פרסה ומחצה הטיל הראם רעי וסכר את הירדן.

ופירש הר"ש אלגאזי ראם בן יומו רומז על יצר הרע שבא אל האדם מיום הוולדו (סנהדרין צא:), שנאמר (בראשית ד', ז'): "לפתח חטאת רובץ", לזה אמר ראם בן יומו, וממשיך ומדמה אותו להר תבור, לרמז כי כל כוחו של היצה"ר רק כאשר האדם דומה במעשיו להר תבור, אשר הוא מסמל את הגאווה, שהיה בטוח כי בגלל גבהו עליו תינתן התורה, ונפסל לפי שהתגאה ונעשה בכך בעל מום (עי' מגילה כט.).

להורות כי רק על בעל גאווה שולט היצר הרע, וכדברי החיד"א בספרו דבש לפי (מערכת ע', אות ח'), בשם מהר"א ברוכים, שבעל ענוה לא שולט בו יצר הרע. ועי' בשער היחודים פרק ו' מענף הגי' שכתב: ענוה גימטריא סמא"ל, לרמז מי שיש בידו ענוה אין סמאל שולט בו, ואין יכול לקטרג עליו. ושמעתי ממהר"א הלוי, שלכך אומרים: "מזמור לדוד ה' לא גבה לבי ולא רמו עיני", במזמור קל"א, לרמז על זה כי מי שאין בו גאווה אין סמאל שעולה קל"א שולט בו. ע"כ.

ומסביר את הדברים הרה"ק רבי שמעלקא מניקלשבורג זי"ע (הובא בהקדמתו של בעל האמרי יוסף לספר ליקוטי תורה ושי"ס למהר"א), כי מובא במסכת סוטה (ה.), שאין הקב"ה משרה שכירתו אלא על עניו ושפל רוח, אבל על המתגאה אמרו: כל אדם שיש בו גסות הרוח, אמר הקב"ה: אין אני והוא יכולין לדור בעולם.

נמצא, שהמתגאה גורם להסיר ממנו את השגחתו יתברך, ומצינו בקידושין (ל:), יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו ... ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו. מבואר מזה, שאין בכוח אנושי להתגבר על היצר ללא עזר אלוקי משמיה. אבל בעל גאווה גורם שאין הקב"ה רוצה לדור עמו, וממילא אין לו עזר מאת ה' להתגבר על יצרו ועל כרחו נכשל הוא בכל העוונות.

וכבר העירו המפרשים כי רעיון זה נמצא בדברי רבינו יונה בספרו שערי תשובה (שער א' אות כ"ז) בענין גנות הגאווה וז"ל: והטעם, מלבד כי הגאווה גורמת חטאים, המידה עצמה חטאת, כמו שנאמר (משלי ט"ז, ה') "תועבת ה' כל גבה לבי", ובעל הגאווה נמסר ביד יצרו, כי אין עזר ה' עמו אחרי אשר הוא תועבת ה'. עכ"ל.

כמו כן ממשיך ואומר שהראם הטיל גלל וסתם את נהר הירדן. ויש לפרש, כי על ה"ירדן" כתב בספה"ק מגלה עמוקות (פרשת ואתחנן - אופן ס"ג): סוד ירדן, בגימטריא י' פעמים הוי"ה. ע"כ. כלומר, ירדן מורה על השראת השכינה על האדם שיש בו עשר

ספירות, אולם בעל גאוה שמסיר את השכינה מעליו, גורם הוא להפסקת השפע של הירדן היא השכינה הקדושה.

האגדה החמישית:

ואמר רבה בר בר חנה, אני ראיתי צפרדע, שהיתה גדולה ככרך של הגרוניא. וכרך של הגרוניא כמה היה? שישים בתים. בא תנין ובלע את הצפרדע. באה עורב (נקבה) ובלעה את התנין, ועלתה וישבה על אילן. בוא וראה כמה רב כוחו של האילן. אמר רב פפא בר שמואל, אם לא הייתי שם, לא הייתי מאמין.

יש לפרש שישים בתים רומזים לשישים מסכתות הש"ס. כמו שדרשו חז"ל במדרש על הפסוק בשיר השירים: "שישים המה מלכות" – אלו שישים מסכתות, ועלמות אין מספר – אלו הברייתות.

וכתב, ר' מנחם מנדל משקלוב בהקדמתו למסכת אבות עם פירוש הגר"א: ושמעתי מפה קדוש של אדמו"ר גאון העולם רבינו הגדול והקדוש החסיד זלה"ה, טעם למה שקראו לכל ראשי הדור שאחר זמן התלמוד בשם גאון, ע"פ מ"ש במדרש שיר השירים: ששים המה מלכות, אלו ששים מסכתות של הלכות כו'. ע"ש. ובדורות הראשונים שאחר זמן חיבור התלמוד לא סמכוהו לאחד שינהיג כל דורו, עד שהיו סדורים לו כל הששים מסכתות בע"פ ... ולכן קראו לראש הדור שלהם בשם גאון, שעולה במספרו ששים, לרמז על ששים מסכתות הנ"ל. עכ"ל תלמיד הגר"א מפי רבו.

המאירי כותב בסדר הקבלה: מהם בתלמוד תלתא סדרי, ר"ל מועד נשים נזיקין, והוא היה נקרא אצלם חכם. ומהם בתלמוד ד' סדרי, ר"ל בתוספת סדר קדשים, והוא היה נקרא אצלם רב. ומהם בתלמוד שתא סדרי, ר"ל בתוספת סדר זרעים וטהרות, ואז היה ראוי להקרא גאון. רמז לששים מסכתות שבששה סדרי, כמנין גאון. אלא שאף על פי כן לא היו קורין אותו כן אלא אם כן נסמך מפי גאון בהסכמת הישיבה.

בא רבה בר בר חנה ומלמד אותנו, איך נצליח להשיג ולדעת את כל הש"ס את כל השישים מסכתות, וזאת על ידי הצפרדע שבולעת שישים בתים, צפרדע רומזת למסירות נפש, כמו שמצינו בפסחים (נג:): עוד זו דרש תודוס איש רומי: מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו עצמן על קדושת השם לכבשן האש, נשאו קל וחומר בעצמן מצפרדעים, ומה צפרדעים שאין מצווין על קדושת השם כתיב בהו 'ובאו ועלו בביתך וגו' ובתנורך ובמשארותיך', אימתי משארות מצויות אצל תנור הוי אומר בשעה שהתנור חם, אנו שמצווין על קדושת השם על אחת כמה וכמה.

כמו כן התנין שבולע את הצפרדע והעורב הבולע את התנין, שניהם מרמזים על אכזריות, כמו שמצינו במסכת כתובות (מט:), במסגרת דיון בדבר חובת האב לפרנס את בניו הקטנים, התבטא רב יהודה: "יארוך ילדה ואבני מתא שדיא?!" ובפירושו של רש"י: "התנין הוליד תולדותיו והטיל פרנסתן על בני העיר?!", וכותב רש"י: והוא אכזרי על בניו. כמו כן העורב, מובא בעירובין (כב.) עה"פ "שחורות כעורב", במי אתה מוצא תורה במי שמשים עצמו אכזרי על בניו ועל בני ביתו כעורב.

ובסופו של דבר עומד העורב על האילן, והאילן הוא עץ החיים – התורה, "עץ חיים היא למחזיקים בה", והיינו על ידי לימוד מתוך מסירות נפש זוהר לבלוע את כל שישים מסכתות הש"ס.

מוסיף ר' פפא בר שמואל, שרק מי שהיה שם, והגיע למעלה זו, יודע כי זו הדרך היחידה להגיע להשגות ולגדלות בתורה הקדושה.

האגדה השישית:

ואמר רבה בר בר חנה: פעם אחת היינו מהלכים בספינה, וראינו דג אחד. שהתיישב לו שרץ קטן על נחיריו ומת אותו דג. ושטפו המים את הדג והשליכוהו לחוף, ובנפילתו, מחמת גדלו, נחרבו ממנו ששים עיירות וששים עיירות אכלו מבשרו וששים עיירות אחרות מלחו מבשרו כדי שלא יתקלקל ומילאו שלש מאות חביות שמן מגלגל עין אחת. וכאשר חזרנו לאותו מקום שנים עשר חודש אחרי כן, ראינו שהיו מנסרים מעצמותיו קורות לבנות מהן סוכות, והתיישבו בהן כדי לבנות שוב את העיירות שנחרבו.

ויש לפרש, מצינו במסכת מועד קטן (כה:): שחז"ל המשילו את מותו של אדם גדול, ללוינת שניצוד, "לוינתן בחכה הועלה, מה יעשו דגי הרקק". על פי זה יש לומר, שמיתת הדג הגדול שבסיפור, מרמזת למותו של צדיק.

ומותו בא על ידי שרץ קטן שהתיישב בנחיריו, רומז לחטא קטן שנכשל בו אותו צדיק, אולם היה זה חטא אשר הנשמה תלויה בו, ולכן התיישב על נחיריו, שכן מצינו שמקום החוטם הוא מקומה של הנשמה, כמובא ביומא (פה.) בענין מפקחין את הגל רק עד מקום החוטם. ועל חטא זה נתפס הצדיק ונתחייב מיתה.

וכמו שכתב החפץ חיים בספרו אהבת ישראל (פרק א') וז"ל: דהנה ידוע דכל אבר ואבר שנעשה על ידו איזה מצוה, שורה עליו רוח קדושה, וממילא ע"י קיום כל המצוות נתקדש כל גופו של אדם, כדכתיב (שלח ט"ו, מ') "למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים לאלהיכם". ולהיפך, ע"י עשיית העבירות נמשכת רוח הטומאה על אותו אבר, וכמו שאמרו חז"ל (כתובות ה:): אל ישמע אדם לאזנו דברים בטלים מפני שהם נכונים תחלה לאיברים, שכוונתם, ע"י שמיעתו דברים האסורים ממשיך על אוזניו רוח טומאה ועתידיים להיות נכונים תחלה לאיברים, וכן כל אבר ואבר שנעשה על ידו איזה עבירה נמשכת רוח טומאה על אותו האבר, ואין כאן מקום להאריך לבאר שמצינו ענין זה על כל אברי האדם.

והנה כל זה באברים שאין הנשמה תלויה בהם, אף שחסרונם גדול מאד לאדם זולתם. אך מה גדול החסרון בעת שנמשכת רוח טומאה על אבר כזה שהנשמה תלויה בו, כגון הלב, שכל חיי האדם תלויים בלב, ואם יחסר ח"ו לאדם הלב, אז כמת נחשב הוא. ואם כן ע"י העון המר הזה של שנאת חנם שעיקרה תלוי בלב, הלא ממשיך על לבו רוח טומאה, ובאשר שהוא העיקר בחיי האדם, ממילא נמשכת על ידו רוח טומאה על כל איברי האדם. עכ"ל.

והנה הצדיק בחיותו מוריד שפע לעולם וכרבי חנינא בן דוסא שנאמר עליו "כל העולם ניזון בשביל חנינא בני" (ברכות יז.),

זכאשר נפטר הצדיק הסתלק אותו השפע, וחרבו שישים עיירות מחמת פטירת הדג הוא הצדיק.

המגיד מישרים בפרשת תולדות, אומר לבית יוסף, הבית יוסף בשעה שהיה מתפלל לפתע נחתכו לו הרצועות ונפלו לו תפילין של ראש והוא היה בצער גדול, וצם על כך. נתגלה אליו המגיד ואומר לו, דע לך שאני הפלתי את התפילין מראשך, כי קודם לכן באמצע הילוכך הפסקת להרהר מדברי תורה, ואם היית יודע כמה עולמות החרבת על ידי שהפסקת להרהר בדברי תורה, היית מצטער על כך יותר מאשר הצטערת על נפילת התפילין. ולכן אל תפסיק לרגע להרהר מדברי תורה ולהרהר במילי דעלמא, כי אם היית יודע כמה עולמות נחרבו על ידי הפסקת לימוד התורה אפילו לרגע אחד, היית מעדיף מות על חיים.

בזה נבין מהי מעלת הצדיק בלומדו תורה, כמה שפע הוא מוריד לעולם הן ברוחניות והן בגשמיות.

ברם, על אף שבפטירת הצדיק נגרם סילוק השפע אשר היה בא מחמת הצדיק, אולם ממשיך רבה בר בר חנה ואומר לנו, ש"שישים עיירות אכלו מבשרו", כמו כן "מילאו שלש מאות חביות שמן מגלגל עין אחת", להורות, כי גם לאחר פטירתו הצדיק, הוא ממשיך להשפיע שפע טובה וברכה.

וכדברי הר"ן בדרשותיו (דרוש ח') וז"ל: ולפיכך בהימצא לחכמים והחסידיים בדורות, יהיה השפע שופע עליהם, ובאמצעותם אפשר שיהיה שופע על כל המוכנים מבני דורם. וכל שכן לאותם שהם מתקרבים אליהם ומשתתפים עמהם, ולא בחייהם בלבד כי גם אחרי מותם, מקומות קברותיהן ראויין להימצא השפע שם בצד מן הצדדים, כי עצמותיהם אשר כבר היו כלים לחול עליהם השפע האלוהי עדיין נשאר בהם מן המעלה והכבוד שיספיק לכיוצא בזה וכו'. עכ"ל.

ולכן מוסיף רבה בר בר חנה ואומר, כי גם לאחר י"ב חודש היו מנסרים מעצמותיו של הדג קורות לבנות בהם סוכות, להורות, כי גם לאחר י"ב חודש מפטירת הצדיק שמתעכל הבשר, וכבר יש לו פחות שייכות אל העולם הזה, בכל זאת גופו הקבור משפיע שפע של טובה כבחיית חיותו.

האגדה השביעית:

פעם אחת היינו הולכים בספינה, וראינו דג אחד שישב לו חול על גבו וצמחו עליו עשבים. חשבנו שזו יבשה, ועלינו ואפינו ובשלנו על גבו, וכשבנו התחמם - התהפך (הדג), ואם הספינה לא היתה קרובה - היינו טובעים.

יש לפרש, כי הדג רומז על לומדי התורה, כמו שמצינו במסכת ברכות (סא:), "נתנו רבנן: פעם אחת גזרה מלכות הרשעה שלא יעסקו ישראל בתורה, בא פפוס בן יהודה ומצאו לרבי עקיבא שהיה מקהיל קהלות ברבים ועוסק בתורה. אמר ליה: עקיבא, אי אתה מתיירא מפני מלכות? אמר לו: אמשול לך משל, למה הדבר דומה - לשועל שהיה מהלך על גב הנהר, וראה דגים שהיו מתקבצים ממקום למקום, אמר להם: מפני מה אתם בורחים? אמרו לו: מפני רשתות שמביאין עלינו בני אדם. אמר להם: רצונכם שתעלו ליבשה, ונדור אני ואתם כשם שדרו אבותי עם אבותיכם? אמרו לו: אתה הוא שאומרים עליך פקח שבחיות? לא

פקח אתה, אלא טפש אתה! ומה במקום חיותנו אנו מתיראין, במקום מיתתנו על אחת כמה וכמה! אף אנחנו, עכשיו שאנו יושבים ועוסקים בתורה, שכתוב בה (ניצבים ל', כז) "כי הוא חייד וארך ימיו" - כך, אם אנו הולכים ומבטלים ממנה - על אחת כמה וכמה. אמרו: לא היו ימים מועטים עד שתפסוהו לרבי עקיבא וחבשוהו בבית האסורים, ותפסו לפפוס בן יהודה וחבשוהו אצלו. אמר לו: פפוס! מי הביאך לכאן? אמר ליה: אשריך רבי עקיבא שנתפסת על דברי תורה, אוי לו לפפוס שנתפס על דברים בטלים." ע"כ.

ויש לפרש, כי יש תלמידי חכמים אשר יושבים ועוסקים בתורה ראשם ורובם בתוך המים היא התורה הקדושה, אבל הגב שלהם מחוץ למים, יש להם זמן לאכול ולשתות, לטייל ולנוח. וחושבים שזו יבשה, שהקב"ה מסכים עמם, שיש זמנים שמן ההכרח לצאת קצת אל היבשה להינפש, אולם בסופו של דבר בורא עולם מעורר אותם על ידי שהדג מתחיל להסתובב, פתאום הוא רואה שאינו מצליח בלימודו, שוכח את הנלמד, לא יורד לעומק תורתנו הקדושה, וזאת משום שהגב עדיין בחוץ, אינו מחובר אל התורה הקדושה בשלימות, וכמעט שנאבדו אלמלא שחזרו אל הספינה - אל עולם התורה ואל בית המדרש ממנו יצאו.

פעם נשאל הגר"י אלשיב זצוק"ל למה בימינו לא רואים תלמידי חכמים גדולים כמו שהיו בדורות עברו, וניסו לתלות זאת בכל מיני דברים.

אבל הגר"י אלשיב זצוק"ל השיב: שהסיבה היא שלומדים אבל מפסיקים, פעם ידעו שלומדים ולומדים וצריכים להתמיד וכשמוכרחים להפסיק אז מפסיקים ומיד חוזרים ללימוד, היום כשגומרים ללמוד מסיחים את הדעת לעניינים אחרים. תורה שלומדים אותה בצורה כזאת שמסיחים ממנה את הדעת לא יכולה להצמיח תלמידי חכמים.

כשנשאל מה הסיבה של היסח הדעת? השיב: כתוב "התעף עיניך בו ואיננו", דברי תורה נקראים עוף, כהרף עין, הוא עצם ופתח את עינו, ואמר: זה נקרא היסח הדעת כהרף עין ממש.

המשנה במסכת כריתות (פ"ג מ"ז) מספרת, שרבן גמליאל נשיא ישראל הלך לקנות בהמה למשתה בנו באיטליז של עמאום ורבי יהושע אב בית הדין היה עמו, ובא רבי עקיבא ושאל אותו שאלה שרחוקה מהמציאות, ורבן גמליאל השיב ואמר לו, זו לא שמענו אבל שמענו שאלה אחרת.

שואל התפארת ישראל (אות מ"ב), לשם מה נכתב הסיפור הזה במשנה היכן היה רבן גמליאל ומי הלך עמו? ומסביר, שמדובר בנשיא ישראל אשר היה טרוד בחתונת בנו ועוד במקום המוני של שוק המלא בצעקות ואנשים, ובכל זאת לא חשש רבי עקיבא לבוא ולשאול אותו דינים שאינם מצויים, בידעו שלא יקפיד עליו וילמד עמו גם בזמנים כאלה. להורות, כי אין זמן בו פטורים מלהסיח דעת מהתורה הקדושה.

האגדה השמינית:

ואמר רבה בר בר חנה, פעם אחת היינו הולכים בספינה, והלכה הספינה בין סנפיר (הראש) לסנפיר (הזנב) של הדג שלשה ימים ושלושה לילות, הוא (הדג) שט במעלה הזרם, ואנו בירידה.

ואם תאמר, לא הלכה הספינה הרבה (מהר), כשבא רב דימי אמר, בזמן חימום קומקום של מים - הלכה (הספינה) ששים פרסאות. ויורה פרש חץ, והיא מקדימה אותו. ואמר רב אשי, אותו דג, "גילדן הים" היה, (שזהו דג) שיש לו שני סנפירים.

כתב בספח"ק קהלת יעקב (ערך דג): דגים הן מסוד עינא פקיחא, ועל כן אין להם גבינן על עיינן כמו שאמר באדרא, והוא סוד אריך שממנו יוצא י"ג מכילין, והוא סוד י"ג מידות דדיקנא. דגיים ראשי תיבות י"ג מכילין דרחמי, גם ראשי תיבות י"ג מידות דדיקנא. ע"כ.

והנה, מרכזה של האגדה הוא הסנפירים, שהיתה הספינה מהלכת ביניהם. מהו הסנפיר? הסנפיר הוא האיבר בעזרתו הדג מתקדם, פונה ומשנה את מקומו.

והספינה העוברת מהסנפיר התחתון לעליון מרמזת על השפעת י"ג מכילין דרחמי או על הפסקתם, שתלויים הם במעשה בני האדם.

והרמז בזמן של שלשה ימים, כי זמן של שלשה ימים הוא הניתוק והיציאה מצדקות לרשעות וכן להיפך, וכמשי"כ השם משמואל (פסח, תרע"ט), וז"ל: ואפשר עוד לומר, דהנה ניסן שבו יצאו ישראל ממצרים חמישי בשבת היה, ובודאי לא היה זה במקרה, אלא שהכל בכוונה נפלאה. ויש ליתן טעם, כדי שיהיה יום השלישי ליציאתם שבת, וביום השלישי נעשו לגמרי נפרדים ממצרים. כמשי"כ המהר"ל בספר התפארת פרק כ"ה, בטעם חודש השלישי למתן תורה ע"פ המדרש, שגירת לא תינשא עד שלושה חודשים (יבמות לה.), שאז נעשו נפרדים לגמרי ממה שהיו מקודם. ולפי דרכינו נאמר שזה היה נמי עניין יום השלישי ליציאה, והאיסטורין ששלח פרעה עמהם להחזירם לזמן שלושה ימים שקבע להם, עמדו עליהם והכו אותם ופצעו אותם כי באשר היה אז שבת והשיגו נשמת היציאה, על כן נהיתה אז היציאה לגמרי, ביום השלישי ליציאה, דהא ביום השלישי נפסק החיבור עם המצרים וכו'. עכ"ל. ומבואר, שאחר שלושה ימים יש כוח להתנתק מהרע. ולכן הרוצה להשפיע חסד ורחמים על ידי י"ג מכילין דרחמי, צריך שלשה ימים של ניתוק מן הרע ועל ידי זה ישנה את הנהגתו יתברך לטובה.

להבנה מלאה של האגדה נעמוד על משמעות מהירותה של הספינה: בזמן שמחממים קומקום של מים - הלכה הספינה ששים פרסאות.

מהי משמעות חימום המים בקומקום?

הגמרא בברכות (נו:): אומרת, שהרואה קדירה בחלום יצפה לשלום. ומסביר הגר"א (דברי אליהו על הגמרא בברכות) הטעם לכך: יש לומר הטעם, כי ענין הקדירה הוא, עושה שלום בין המים שבתוכה ובין האש שחוץ לקדרה, וכן ישראל עושין שלום בין העולם ובין אביהם שבשמים.

האש והמים הם שני כוחות מנוגדים זה לזה - האש מאדה את המים, והמים מכבים את האש. כיצד עושים שלום ביניהם? על ידי הקדרה, המפרידה ביניהם, ניתן להשתמש באש כדי לחמם את המים, ואז יש שלום.

האש והמים הם ביטוי לשתי מדות שבהן מנהיג הקב"ה את עולמו: המים הם ביטוי לחסד, והאש לגבורה. כדי שיוכלו שתי המידות לחיות זו בצד זו בעולם - יש לשים גבול ביניהן.

חימום המים בקומקום רומז, אם כן, למאבקי הכח הקיימים בעולם בין מידות שונות ובין כוחות שונים, מלחמה של מידת הגבורה מול מידת החסד. ותפקידו של האדם על ידי מעשיו הטובים, להגביר את מידת החסד על מידת הגבורה. האגדה התשיעית:

ואמר רבה בר בר חנה: פעם אחת היינו הולכים בספינה, וראינו ציפור אחת שעומדת עד קרסוליה במים, וראשה בשמים, ואמרנו, אין (הרבה) מים, ורצינו לרדת לקרר את עצמנו. ויצאה בת קול ואמרה לנו: לא תרדו כאן, שנפל לו גרזן לנגר זה שבע שנים, ועדיין לא הגיע לארץ. ולא משום שרבים המים, אלא משום שרודפים (זורמים מהר) המים. אמר ר' אשי, אותו ציפור "זיז שדי" הוא, שנאמר 'זיז שדי עמדי' (וכיוון שראשו מגיע לרקיע הרי הוא "עמדי").

העוף מסמל את עבודת היהודי שכן הוא נמצא על הארץ, ותפקידו לתקן בעולמות העליונים, וכמו העוף שלפעמים עומד כאן למטה ולפעמים מעופף בשמים.

והנה המים מסמלים את התאוות המים [מפני שהמים מהווים את הבסיס המרכזי לכל תענוגות העולם. כמו למשל, אדם שמתענג על פרי מסוים - אילולא המים שהשקו אותו הפרי לא היה גדל והאדם לא היה מפיק ממנו את ההנאה הכרוכה באכילתו.], את אותם מפריעים לעבודת ה', חשבו אותם אנשים, כי אין הרבה מים, אין כל כך הפרעות בעבודת ה', אולם יצאה בת קול והזהירה אותה, על ידי הגרזן שנזרק אל הים ועדיין לא הגיע לקרקעיתו, גרזן ראשי תיבות ג' ראשונות זעיר נוקבא. שזה עיקר עבודת היהודי, להעלות את ז"א ונוקבא ולחברם עם ג' ראשונות - "חב"ד (-חכמה בינה דעת)", שהיא שלמות עשרת הספירות, ועדיין לא הצליח היהודי לעשות כן משום ריבוי המים שרודפים ומפריעים בעבודת ה'.

האגדה העשירית:

אמר רבה בר בר חנה: פעם אחת היינו הולכים במדבר וראינו אותם אווזים שנוצותיהם נשרו מרוב שומן, והיו נמשכים נחלי שמן מתחתיהם. אמרתי להם: "האם יש לי בכם חלק בעולם הבא?" אחד הרים את הכנף ואחד הרים את הרגל. כאשר הובא סיפור זה לפני רבי אלעזר, הוא אמר לי שעתידיים ישראל להיענש בגללם.

ויש לפרש, כי האווזים הללו רומזים לשכרם של עם ישראל, והשומן הזורם מתחתיהם, רומז לאותו נהר של שמן אפרסמון המוכן לצדיקים לעולם הבא (עי' תענית כה. ובכתבי האריז"ל מבואר שלכן קורא לעונג הרוחני בשם: נהרי אפרסמון, כי הערך המספרי של המילים נהרי [265] אפרסמון [437] = 702, כערך המספרי של: שבת [702]. ומדובר הרי בעולם שכולו שבת), בא רבה בר בר חנה ושואל: "כיצד אוכל לזכות בשכר זה?" עונים האווזים בהרמת הרגל והכנף. ויש לומר כי הכנף מרמז למצוות, וכדברי הגמרא במסכת שבת (מט.): משום דאמתיל כנסת ישראל

ליונה, שנאמר (תהילים ס"ח, י"ד) "כנפי יונה נחפה בכסף וגו'",
מה יונה כנפיה מגינות עליה, אף ישראל מצוות מגינות עליהן.

ואילו רגל האווז, רומזת למאמר חז"ל "ברא כרעא דאבוה",
ונשאלת השאלה מדוע המשילו את הבן דווקא לרגל? ולמה אין
הבן נחשב לידו של אביו?

מסביר הגאון רבי יצחק הוטנר זצוק"ל בספרו פחד יצחק
("אגרות וכתבים", רמ"ב עמ' שי"ז – שי"ח) רק בני אדם בעולם
הזה נחשבים ה' ל'כ' ים, ואילו נשמות ומלאכים "עומדים" הם
נקראים. כמו שמפורש בפסוקתני לך מ' ה' ל'כ' ים בין העומדים
האלהי (זכריה ג', ז'). "במתים חופשיי" (תהלים פ"ח, ו') כיון
שאדם מת, נעשה חופשי מן המצוות (שבת קנא:), ובלי מצוות
אין הילוך של עליה. ישנה רק עמידה במדרגה אחת. הרגל היא
האבר אשר על ידו נעשה האדם למהלך. והיינו 'ברא כרעא
דאבוה', כלומר, שאם האב נמצא מצד עצמו במצב של עמידה,
מכל מקום אם הניח אחריו בן הגון, הרי הבן עושה את אביו ל'
ה' ל'כ' ים', אפילו במקום שהאב מצד עצמו הוא במצב של
עמידה".

וכעין זה כתב בספר "נשמת אדם" (פרק כ"ו בשם אביו), וזה
לשונו: "כבר אמרו: 'ברא כרעא דאבוה' - מהו המיוחד שהמשילו
אותו לברך וכרעיים, ביארו במפרשים שעל-ידי פעולות הבן לטוב
- נעשה בעולם הבא להולך, ולא רק עומד, וזהו שהבן הוא
הרגליים והכרעיים של האב... כי הכרעיים הם האבר היחיד
המעלה את האדם, או מורידו למטה, וכך הוא הבן לאחר מות
אביו, שיכול לעלותו למעלה למעלה, וחלילה יכול להורידו גם כן
למטה, וכמו שהובא בגר"א (משלי כ"ט), שגם אם האב צדיק אם
הבן רשע ונכנס הבן לגיהנום מוציאין את האב מגן עדן שיראה
ייסורי בנו". עכ"ל.

וזאת רמזו האוונים לרבה בר בר חנה, בהרמת הרגל, שאם זכה
והשאיר בנים צדיקים, עומדים הם לו לזכות להביאו לחיי העולם
הבא.

האגדה האחת עשרה:

**אמר רבה בר בר חנה: פעם אחת הלכנו במדבר, והתלווה אלינו
אותו הסוחר [הישמעאלי] שהיה לוקח עפר ומריח אותו, ואמר:
זו הדרך למקום פלוני, וזו הדרך למקום פלוני.
אמרנו [שאלנו] לו: כמה רחוקים אנו מ[מקום] מים? אמר לנו:
תנו לי עפר [להריח בו] נתנו לו, ואמר לנו: מרחק שמונה
פרסאות. [לאחר שהתקדמנו] חזרנו [ונתנו] לו, אמר לנו:
שרחוקים אנו רק שלוש פרסאות. [נסינו להטעותו ו] הפכנו את
האדמה [ערבנו בין העפר מעכשיו לעפר ממקודם], ולא יכולנו
לו [לבלבלו].**

ויש לפרש, כי הערבי רומז אל היצר הרע, המנסה להכשיל את
האדם העשוי מן העפר, ובא רבה בר בר חנה ושואל מתי נגיע אל
המים, ואין מים אלא תורה? שיוסרו ממנו אותן הפרעות גופניות
המושכות אותנו לעצלות ולתאוות.

ומשיב בתחילה: עוד שמונה פרסאות, רומז על קדושת שמונת
ימי החנוכה, אשר בכוחן להאיר את היהודי ולהסיר ממנו את
הפרעות הגופניות הטמונות בו.

וכפי המסופר שפעם באו חסידים אל החוזה מלובלין זי"ע, ונתנו
לו לאחר הדלקת נרות חנוכה פיתקה ובה שמו של מוסר רשע
מרושע, אשר היה מרבה לצער את היהודים במקומו. וביקשו
מהחוזה שיתפלל עליו שימות וכך יפסיק לצערם. אולם כשראה
החוזה מלובלין את שמו, התפלא ואמר ששמו ונשמתו מאירה
בכל העולמות. התפלאו החסידים שכך אומר רבם על רשע
מרושע כזה, והמתינו למחרת בבוקר לאחר התפילה שוב הגישו
לו את שמו של אותו רשע, והפעם קיללו הרב וזעק רשע מרושע
כמותו יש להענישו.

התפלאו החסידים ושאלו את החוזה מה נשתנה זה מזה, מדוע
אתמול אמר שנשמתו מאירה בכל העולמות, ועכשיו אמר שהוא
רשע. השיב להם החוזה, אתמול הוא הדליק נרות חנוכה ומחמת
אותה הדלקה האירה נשמתו בכל העולמות.

לאחר שהתקדמו ושאלו שוב, השיב שלש פרסאות, רומז אל
קדושת שלשת הרגלים, אשר גם הם בסגולתן להאיר את דרכיו
של היהודי העשוי מן העפר החומרי.

האגדה השתים עשרה:

**אמר לי הישמעאלי: בא ואראה לך את יוצאי מצרים שמתו
במדבר. הלכתי וראיתי אותם והם נראו שתויי יין, ושכבו על
גבם. ואחד מהם הרים את ברכיו ונכנס הישמעאלי תחת ברכיו
ברכיבה על הגמל, וחרבו זקופה בידו ולא נגע בו. חתכתי כנף
אחד מארבע כנפות הציצית, ובה פתיל תכלת מאחד מהם ולא
יכולנו לזוז. אמר לי הישמעאלי: שמא לקחת משהו מהם?
החזירנו, שלמדנו, שמי שלוקח חפץ מהם, אינו יכול ללכת.
החזרתיו ושוב יכולנו ללכת.**

**כאשר הגעתי לפני החכמים, אמרו לי: אתה חמור וטיפש!
לצורך איזו הלכה חתכת את הציצית? כדי לדעת אם ההלכה
נפסקה כבית שמאי או כבית הלל? היה לך לספור את החוטים
ולספור את החוליות.**

ויש לפרש, טעם שראה את מתי מדבר כשתויי יין, שכן סיבת
מיתתם במדבר היתה בגלל חטא המרגלים, מה היה חטא
המרגלים?

משה אומר למוֹתְגֵלֵי־יִתְזַקְּ תִלְקַןְךָ חֵי־תִבְסַם פֶּרֶרְ הָאֶרֶץ" (שלח
י"ג, כ'), ומפרש הזוה"ק (פרשת שלח דף קנז.), שרצה משה שהם
יקחו מעץ החיים. ואילו הם הביאו ענבים ורימונים ותאנים,
שתלויים באילן אחר – הוא עץ הדעת. שחטא בו אדם הראשון.

והטעם לכך, כי המרגלים רצו לעבוד את ה' במצב של הסתר
ובחירה בין טוב לרע. לכן לא רצו להיכנס לארץ ישראל, שהיא
"ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה תמיד עיני ה' אלהיך בה
מרשית השנה ועד אחרית שנה" (עקב י"א, י"ב), ההשגחה גלויה
יותר בארץ ישראל מאשר בחוץ לארץ. והרמב"ן (אחרי מות י"ח,
כ"ה) כותב, כי ההשגחה בארץ ישראל יותר גלויה אפילו על
אומות העולם, ואומר שהיו ערים בחוץ לארץ שלא היו יותר

טובות מסודם ועמורה, ובכל זאת לא נחרבו כי הן היו בחו"ל, שהשגחה שם אינה גלויה כל כך.

מסיבה זו מחליטים המרגלים, שעדיף לישראל להישאר במדבר, במצב של "הסתר פנים" ביחס להשגחה שבארץ ישראל. כך תהיה עבודת ה' שלהם מובחרת יותר, לכך נסמכה פרשת ציצית לפרשת המרגלים, כי מצות ציצית רומזת על גילוי כבוד שמים כמו שנאמר "וראיתם אותי", כביכול רואים על ידיה את הקב"ה בכבודו ובעצמו, כי "תכלת דומה לים, וים דומה לרקיע, רקיע דומה לכסא הכבוד" (סוטה יז.), פרשת ציצית ניתנה אפוא, כדי שלא יבוא עוד אדם ויחשוב לעבדו מתוך קושי, ולהסתיר כבוד שמים. לכן רבה בר בר חנה לקח דוקא חתיכות של ציצית.

והנה מצינו שנחלקו שמאי והלל, במסכת חגיגה (יב.) מי נברא תחילה שמים או ארץ: ת"ר, בית שמאי אומרים: שמים נבראו תחלה ואחר כך נבראת הארץ, שנאמר "בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ". ובית הלל אומרים: ארץ נבראת תחילה ואחר כך שמים שנאמר "ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים".

כלומר, הם נחלקו האם ארץ נבראה תחילה, אם עיקר עבודת האדם היא לעמוד בנסיונות ובקשיים רוחניים, וכך סברו בית הלל. או ששמים נבראו תחילה, שמלכות שמים תתגלה על כל העולם כולו ותתבטל הבחירה, שלא תהיה כלל בעולם נטיה לרעה רק נטיה לטובה.

כמו כן בית שמאי ובית הלל נחלקו בשאלת מספר חוטי הציצית שיש להטיל בבגדו (מנחות מא.): לפי בית שמאי יש צורך בארבעה חוטים, ולפי בית הלל די בשלושה חוטים. ובזה נפסקה ההלכה כבית שמאי, להורות כי השמים הם העיקר, לגלות כבוד שמים בעולם. אמנם ה' נתן לנו את הבחירה ושכר רב מובטח לנו אם נשתמש בה לבחור בטוב, אבל אֵל לנו לשאוף שתהיה לנו בחירה. שאיפתנו צריכה להיות דוקא להפך, ל"יום שכולו שבת", שמלכות שמים תתגלה על כל העולם כולו, ותתבטל הבחירה. שלא תהיה כלל בעולם נטיה לרעה, רק נטיה לטובה.

האגדה השלש עשרה:

אמר לי [הסוחר הישמעאלי לרבב"ח]: בא ואראה לך את הר סיני. הלכתי וראיתי שאת ההר מקיף עקרב, והוא עומד שם כחמור לבן. שמעתי בת קול שאומרת: אוי לי שנשבעתי, ועכשיו שנשבעתי מי מפר לי? כשחזרתי וסיפרתי לפני החכמים מה שמעתי, אמרו לי: כל אדם ששמו 'אבא' - טיפש כחמור, וכל אדם ששמו 'בר בר חנה' - שוטה [התרעמו עלי]. היה לך לומר [לבת-קול]: מופר לך [השבועה שנשבע הקב"ה להגלות את ישראל]. והוא [רבב"ח] סבר: שהבת-קול דיברה על שבועת המבול, ואותה לא רצה להתיר. ורבנן [מה סברו]? א"כ, 'אוי לי למה [מדוע שיצטער הקב"ה על שבועת המבול]?'.

ויש לפרש, כי לימוד התורה צריך להיות בבחינה של קבלת התורה בכל יום ויום מחדש, וכלשון ברכת התורה "נותן התורה", לשון הווה. ודרשו חז"ל במסכת ברכות (כב.): "והודעתם לבניך ולבני בניך", וכתוב בתריה "יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב", מה להלן באימה וביראה וברתת ובזיע אף כאן באימה וביראה וברתת ובזיע. כלומר, שצורת הלימוד

צריכה להיות באימה וביראה. ה"עקרב" שעומד סביב הר סיני רומז לכך, שכן עקרב ראשי תיבות עושים באימה רצון קונייהם.

אולם גם החמור מצטרף להורות על עמל התורה, וכדברי הגמרא בעבודה זרה (ה:): תנא דבי אליהו לעולם ישים אדם עצמו על דברי תורה כשור לעול וכחמור למשאוי.

והיינו, על לומד התורה להתנהג עם לימוד התורה כמו שור לעול וכמו חמור עם משא על גבו, זה לא נח תמיד, החמור לא מעוניין במשא שעל גבו ובכל זאת הוא לוקח את המשא. כך גם בלימוד התורה, לא ללמוד רק כאשר נח ומתחשק לי, אלא כמו משא, גם כאשר לא מתחשק לי ולא נח לי, אני מתגבר ומקיים את רצון ה' שציוני ללמוד תורה.

כשאדם לומד תורה כראוי, הוא מעורר בזה את אהבת הקב"ה לבניו, וגורם שהקב"ה יתחרט על שבועתו לשלוח את ישראל לגלות, ויבקש מן הצדיקים שיפרו לו את השבועה.

האגדה הארבע עשרה:

אמר לי [הסוחר הישמעאלי לרבב"ח]: בא ואראה לך את בלועי עדת קרח. הלכתי עמו וראיתי שני בקעים בקרקע ויצא מהם עשן לקח גיזת צמר, הרטיבה במים, נעץ אותה בראש הרומח שלו, והכניסה לתוך הבקע, וכאשר הוציאה, היתה גיזת הצמר חרוכה. אמר לי: תאמר, מה אתה שומע? ושמעתי שהיו

אומרים: משה ותורתו אמת והן [אנחנו] בדאין. אמר לי: כל שלושים יום (כל רשא חודש, רשב"ם) חוזר הגיהנם לכאן, כמו שמהפכין בשר בסיר, [כדי שיתבשל היטב]. ואומרים: משה אמת ותורתו אמת והן [אנחנו] בדאין.

הפירוש כפשוטו. ואמירתם היא דוקא בראש חודש, כי עדת קרח טענו שאין צורך במנהיג, אלא "כל העדה כולם קדושים ומדוע תתנשאו על קהל ה'", ואין צורך להתבטל אל חכמי ישראל, לכן דוקא בראש חודש בו רואים כיצד הקב"ה מבטל את דעתו לדעת חכמי התורה, ולפי קביעתם את זמן ראש חודש, יחול ראש חודש, אזי מתברר כי "משה ותורתו אמת והן בדאין".

האגדה החמש עשרה:

אמר לי [הסוחר הישמעאלי לרבב"ח]: בא ואראה לך מקום שבו נפגשים שמים וארץ. לקחתי את סל הלחם שלי והנחתיו בחלון הרקיע. לאחר שסיימתי תפילתי חיפשתי ולא מצאתיו. שאלתי [את הסוחר]: הייתכן שיש פה גנבים? אמר לי: החלון שבו הנחת את סלך מסתובב ועתיד לחזור למקומו. חכה כאן עד למחר ותמצאהו.

ויש לפרש, כי האות אל"ף רומזת על חיבור שמים וארץ, שכן היא בנויה מאות ו' באלכסון וי' מעליה וי' מתחתיה, ורומזת היא על העשירים. כך כתב בספר פנים יפות (פרשת תרומה עמ' רכ"א ד"ה ועוד), שהאות אל"ף רומזת לעשיר, שמצינו שראשי העם נקראים אלופי העדה. יעו"ש. ויש לומר, שהרי כל עשירותו של העשיר באה לו כיון שהקב"ה נתן לו גם את חלקו של העני בפקדון כדי שיתנה לעני, ואם אינו נותנה לעני, נמצא כי הוא גוזל

את העני. נמצא כי העשיר עומד במקום החיבור בו נפגשים שמים וארץ, להוריד את הממון של העני.

ולפיכך רבה בר בר חנה שהניח את סל הלחם שלו בחלון הרקיע, נעלם סל הלחם, וחשש שמא נגנב הסביר לו הסוחר, כי גלגל הוא, כלומר, עשיר אחר קיבל את ממונו והוא עתיד לתת לו זאת כשיקיים על ידו את מצות צדקה.

האגדה השש עשרה:

רבי יוחנן סיפר פעם אחת היינו מהלכים בספינה, וראינו דג אחד, שהוציא את ראשו מהים שתי עיניו היו דומות לשני ירחים, וזרמו מים משני נחיריו כשני הנהרות של סורא.

התורה נמשלה למים, כמו שנאמר "אין מים אלא תורה", הדג רומז ללומד תורה, אך לפתע הוא מוציא את ראשו מהים, מוציא את ראשו לענייני העולם הזה, הרי שמיד עיניו נראים כשני ירחים רומז על מיעוט האור, וכעונשה של הלבנה שנענשה שהתמעט אורה, אף העוזב את התורה מתמעט מאור עיניו, ונוסף על כך, זורמים מים משני נחיריו, מלשון "חרון אף", שמעורר חרון אף ה', על כך שעוזב את התורה.

וכמו שכתב החיד"א בספרו דבש לפי (מערכת ג' אות י"ב), שהאות אל"ף בתחילה היתה כתובה אף, והטיל הקב"ה למ"ד ונעשה אל"ף. וכאשר מבטלים את התורה מסתלקת האות למ"ד ונעשה א"ף. עכ"ד. אולם כשעוזב את התורה מסיר את האות למ"ד וגורם לחרון אף ח"ו.

האגדה השבע עשרה:

רב ספרא סיפר: פעם אחת היינו מהלכים בספינה, וראינו דג אחד, שהוציא את ראשו מהים היו לו קרניים שחוקק עליהם: אני בריה קלה שבים והייתי במרחק שלש מאות פרסאות מכאן ואני הולך עכשיו לפיו של ליתן. אמר רב אשי: הדג ההוא "עיזא דימא" הוא שחופרת בקרקע הים בקרניה לבקש את מזונותיה.

ולפי דרכינו יש לומר, כי הדג שהוציא ראשו מהים רומז ללומד תורה, אשר חפץ לעזוב את לימודו מחמת דוחק הפרנסה, שכן כשלומד תורה אינו עובד ומתעסק לפרנסתו, אולם בא הדג ומלמד כי הוא נשלח אל הליתן ממרחק של שלש מאות פרסאות, ואם לליתן הקב"ה דואג לפרנסתו ולמחייתו, על אחת כמה וכמה ללומדי התורה.

האגדה השמונה עשרה:

רבי יוחנן סיפר: פעם אחת היינו מהלכים בספינה, וראינו ארגז אחד שהיו משובצים בו אבנים טובות ומרגליות, והיה מוקף במיני דגים הקרואים "כרשא", ירד צוללן להביאו, הזדעזע אחד הדגים ורצה לקטוע את יריכו, והצוללן זרק עליו נאד מלא חומץ, ומחמת ריחו הרע של החומץ ברח הדג וירד למעמקים. יצאה בת קול ואמרה: איזה עסק יש לכם עם הארגז של אשת רבי חנינא בן דוסא, העתידה להטיל בו תכלת עבור הצדיקים לעולם הבא?

ויש לפרש על פי מה שכתב רבי יהונתן אייבשיץ בספרו יערות דבש (חלק א', דרוש ד') וז"ל: וזהו אמרם בגמרא דתענית (דף כה.) דשאלה אשת רבי חנינא בן דוסא עד מתי נצערן, ביקש רחמי ויהיב ליה חד כרעי דדהבא, הדר חזיא בחלמא דצדיקים יתבי

בפתורא דג' והוא בשנים, אמרה אי הכי הוא לא בעינא, בעי רחמי ושקלי מיניה, תנא גדול נס אחרון מראשון, דגמירי בשמים מיהב יהיב משקל לא שקיל ע"כ ע"ש.

ויש להבין מה ענין זה לפתורא דג' או ב' כרעים, וגם מה זה גמירי מיהב יהיב וכו' למה לא, ה' נתן וה' לקח כתיב. אבל הענין שהיתה מצטערת לא ח"ו להתענג ולהתעדן חס ושלוש. צדיקים הללו שנסתפקו מערב שבת לערב שבת בקב חרובין [ברכות יז.] והורגלו בו יתבעו מותרות. רק כל צערן היה בשביל צדקה לעניים, כי חשבו שגמילות חסדים אפס אצלם, כי במה יתחסדון כי אין לאל ידם והיו בעלי רחמים וחמלה, ובראותם עני ואביון ואין לאל ידם להושיע, צרתם צרה מפאת העדר המצוה אצלם ומפאת טבע חמלותם, ולכך חשבו לבקש מה' ליתן להם עושר, לא להם, כי אם לגמול חסד לאומללים ועניים, אמנם באמת נהפך מחשבתם כי כל זמן שאין להם ומצטערים על זה, הרי להם לגמילות חסד גמור, וכאילו גמלו חסד עם עניים בתכלית ההגמלה והחסד, אמנם אם יהיה להם, וכי יכולים לצאת ידי כל עני ליתן לכל אחד די מחסורו, ולא להרבות לאחד ולמעט לאחד, כי צדקה משפט הוא, ונפיש רמאי דיקבלו, ועניים בני טובים אשר מסוה בושה על פניהם יצאו ריק, וכדומה מהטעות והמכשלה אשר תחת יד אדם בזה, ויצא שכרו בהפסדו, דימעט בגמילות חסד יותר מקדם, שהיה נדון על המחשבה כמעשה.

וזהו שהראו לו כל הצדיקים אוכלין על שולחן ג' רגלים, היינו ג' רגלים שעולם עומד עליהם, תורה עבודה וגמילות חסדים כי בגמילות חסדים נדונים גם על המחשבה כנ"ל, אבל הוא ממעט על ידי כך בגמילות חסדים, ולכך אין לו רק שולחן ב' רגלים היינו תורה ועבודה, כי נתמעט ע"י הנ"ל וכמ"ש. ולכך התנחם בו כי תחת אשר קיוה לעשות בגמילות חסדים עשה באושים, ולכך התפלל שיקחו הימנו, ולהיות כי זה כרעיה דדהבא הניתן לו לא היה לצורכו רק לצורך עניים לחלקן ביעקב, וא"כ איך יקחו הימנו להפסיד לעניים אשר היה חפץ בטובתם ומשגב לדל, ולכך קשה היה הנס הזה לשקול שקול לולי רוב זכות רבי חנינא בן דוסא, ולכך אמרו גדול האחרון יותר מהראשון. עכ"ל.

על פי זה יש לומר שהארגז משמש כאן כמשל לשכר הנפלא המוכן לצדיקים לעולם הבא, ולכן רק צידו החיצון של הארגז היה גלוי לעין והיה משובץ באבנים טובות ומרגליות, אולם פנימיותו היתה נסתרת, כדוגמת השכר הצפון לצדיקים לעתיד לבוא, שעליו נאמר "עין לא ראתה אלהים זולתך". והדגים הסובבים את הארגז הם אותם צדיקים אשר יזכו לקבל מהשכר הזה לעולם הבא.

אלא שבא צוללן אחד, היינו שרצה לקחת מהשכר של העולם הבא ולזכות לעושר בעולם הזה, כדי שיוכל לפרנס את העניים והאביונים. אולם יצאה בת קול ואמרה לו, איזה עסק יש לכם עם הארגז של אשת רבי חנינא בן דוסא, תתבונן על מעשיה של אשת רבי חנינא בן דוסא, שגם היא רצתה לקחת משכרה בעולם הבא, כדי לקיים בזה מצות צדקה, ואחר כך הבינה שאין נכון לעשות כן, ובזה היא פוגמת בעמוד החסד, לכן אף אתה, אל תיקח משכרך בעולם הבא עבור מצות חסד.

שקט אשר לכאורה טבע הוא, הם מכירים שתלויים הם בבורא עולם.

מחמת הסכנה המתמדת רבי אליעזר ורבי יהושע מסמלים את היורדים המשוועים לישועה (- יהושע) ולעזרה (- אליעזר), לפתע ראו אור גדול, אור עיניו של הלוי, כי "לוי" מלשון ליווי, ובא להורות, שהקב"ה מלווה ומשגיח עליהם בכל זמן וזמן.

האגדה העשרים ואחת:

אמר רב אשי: אמר לי הונא בר נתן, פעם אחת היינו מהלכים במדבר, והיתה עמנו ירך של בשר. פתחנו אותה וניקרנו את חלבה ואת גיד הנשה שבה, והנחנו אותה על עשבים כדי לצלותה, עד שהבאנו עצים החלימה הירך וחזרה להיות שלימה כבתחילה, וצלינו אותה כשהיא שלימה. כשחזרנו לאותו מקום שנים עשר חודש לאחר מכן, ראינו את הגחלים שעליהם צלינו את הירך, שהיו עדיין לוחשות, כאשר באתי לפני אממר וסיפרתי לו את המעשה, אמר לי: שעשב זה נקרא "סמתי", ואותם גחלים היו של עץ רותם שאינו ממהר לכבות.

ויש לפרש על פי מאמרו של הבעל שם טוב הקדוש על המשנה באבות (פ"ג מ"ב): "שניים שיושבין ואין ביניהם דברי תורה, הרי זה מושב לצים". שמכיון שיושבים שני בני אדם ואינם עוסקים בתורה, בהכרח שהרי זה מושב לצים, היינו שזה מכבר ישבו באותו מקום לצים וריקים וזה השפיע על המקום שלא יוכלו לעסוק בתורה.

ברם, מרובה מידה טובה, כפי שידוע עובדות וסיפורים מצדיקים שכאשר הגיעו למקום מסוים היו יכולים להרגיש שבמקום הזה עבר זה מכבר איזה צדיק שהשאיר במקום רושם דקדושה על ידי עבודתו, ופירשו בזה את דברי רש"י בתחילת פרשת ויצא: "יציאת צדיק מן המקום עושה רושם", היינו שעושה רושם לטובה באותו מקום שיצא משם ונשאר זכרו הקדוש שם לנצח נצחים.

כן כתב בספה"ק דגל מחנה אפרים (פרשת וישב) לפרש הכתוב: "וישב יעקב בארץ מגורי אביו", וז"ל: במקום שיש השראת השכינה שם, אף שאחר כך נסתלק, נשאר רושם הקדושה לעולם. והוא שאמר הכתוב, "וישב יעקב בארץ מגורי אביו", היינו באותו ארץ שהיה אביו עושה שם יחודים. וזהו מגורי, לשון אסיפה ויחוד, כמו מגורה מליאה פירות, נקרא על שם ששם נאסף ביחד התבואה אל מקום אחד. והוא שרימוז כאן על היחודים קדושים שעשה באותו מקום, ובדאי נשאר שם רשימא קדישא, ולכך ישב יעקב שם, כי המקום גורם, מצוה גוררת מצוה וקדושה גוררת קדושה, וכמו שכתבו אנשי אמת יראי ה' על פסוק (תהלים א', א') "ובמושב לצים לא ישב", כי המקום גורם ח"ו עיין שם. **וכל שכן במקום שהיה קדושה שהיא תופסת מקומה, כי מדה טובה מרובה (סנהדרין ק.) וגוררת תחינה ובקשה ותפלה וייחוד, והדבר הזה הוא נוהג תמיד בכל אדם ובכל זמן. עכלה"ק.**

על פי זה יש לומר, שהונא בר נתן סיפר שהיו בשדה והיו לומדים שם תורה, ומחמת כן תיקנו את כול אותם נשמות נידחות שהיו בשדה, וכל אותם ניצוצות שהיו בבחינת מתים, החיו ותיקנו אותם. ולאחר י"ב חודש ששוב הגיעו לאותו מקום ראו את הגחלים לוחשות, היינו, ראו שנשאר רשימו של קדושה באותו מקום, מחמת לימודם שם לפני שנה.

רבי יהודה הינדואה, סיפר: פעם אחת היינו מהלכים בספינה, וראינו בים אבן טובה אחת, שהיה נחש ענק מקיף אותה, ירד צוללן מהספינה כדי להביאה, בא הנחש ורצה לבלוע את הספינה, באה נקבת העורב וחתכה את ראשו ומרוב דם שנשפך נהפכו המים שבים לדם. בא נחש אחר חבירו של הראשון, נטל את האבן הטובה ותלאה על גבי התנין המת, והחיה אותו. חזר אותו נחש ראשון וביקש שוב לבלוע את הספינה, שוב באה הציפור וחתכה את ראשו, לאחר מכן נטל הצוללן את האבן הטובה וזרק אותה על הספינה, היו על הספינה ציפורים שמלחו אותן כדי לאוכלן, הצוללן הניח את האבן עליהן והחיה אותן, נטלו הציפורים את האבן ופרחו עמה.

ויש לפרש כי ה"אבן הטובה" רומזת אל התורה הקדושה, אשר בכוחה להחיות מתים, וכמו שהמליצו על דברי המשנה בברכות (מד.): השותה מים לצמא, ואין מים אלא תורה (בבא קמא יז.), מברך שהכל נהיה בדברו. היינו כל אשר יצוה יקום ויהיה. רבי טרפון אומר: "בורא נפשות רבות וחסרונן" – אף בכוחו להחיות מתים. [אבל הקוצקער ז"ע היה נוהג לומר, יתכן שאף אני יכול להחיות מתים, אלא שהעדפתי להחיות חיים].

אולם סביב התורה הקדושה עומד נחש ענק הוא היצר הרע, רמז לכוחות הטומאה אשר אין להם מעצמם כלום וכל חיותם יונקים מהקדושה, והוא עומד לפגוע באותו אחד הבא ללמוד את התורה הקדושה, ולא רק בו אלא גם בכל הספינה שהוא בא ממנה, היינו בכל הסובבים את הלומד תורה, העיקר לגרום לו לביטול תורה. אולם כנגד הנחש באה נקבת העורב ופוגע בו הוא היצר הטוב הנלחם כנגד היצר הרע, אלא שלעולם אינו שובת ואף אחר שמת, חוזר וניעור, שוב יונק מכח הקדושה ומתגבר שוב לפגוע.

לאחר מכן התגבר לומד התורה ונטל את האבן עמו, אלא שהניחה על גבי ציפורים מלוחות, היינו שפנה ללמד תלמידים שאינם הגונים, ששאר החכמים עזבו ואף זרו עליהם מלח שאין ללמד תלמיד שאינו הגון. אבל הוא לימד אותם וחשב לתקנם, ובסוף הם קמו לתחיה, למדו את התורה אבל לקחו את האבן טובה עמם – את התורה הקדושה והשתמשו בה לדברים שאינם ראויים.

האגדה העשרים:

מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע שהיו באין בספינה, והיה רבי אליעזר ישן ורבי יהושע נעור. נזדעזע רבי יהושע. ננער (התעורר) רבי אליעזר משנתו. ושאל את רבי יהושע: מה זה יהושע מפני מה נזדעזעת? א"ל רבי יהושע: מאור גדול ראיתי בים. אמר לו: שמא עיניו של לוי, ראינו דכתיב "עיניו כעפעפי שחר".

אצל יורדי הים מצינו (קידושין פב.) "הספנין רובן חסידים", וביאר רש"י וז"ל: שפורשין למקום הסכנה ותמיד הם ברעדה יותר מן הגמלין. ע"כ. והיינו, מחמת היותם במצב של סכנה באופן תמידי, וגם כאשר הים שקט ואינו סוער, אך יודעים שבכל רגע ורגע עלולה לפרוץ סערה ויבואו לידי סכנה. לכן גם כשהים